

deze kritische studiën zijn voor ons momenteel doel ook de belangrijkste, want daarin vinden we 't duidelijkst zijn richting.

Deze „richting” van Van den Oever is voor ons, die naar den maatstaf van een beginsel de letterkundige openbaringen wenschen te benaderen, van zeer veel waardij. Want datzelfde streven is er de ademtocht van. Met bijzondere vurigheid en, herhaaldelijk zelfs, felheid, bepleit hij een primair-stellen van levensbeginsel — voor hem dan natuurlijk het katholieke — als de leidende gedachte voor alle literaire kunst. „God moet weer het prisma worden”, aldus zegt hij ergens in z'n „Geestelijke Peilingen”. „waardoorheen het licht van het moderne leven breekt”.

We ontmoeten dus in dezen Vlaming een medestander wat betreft ons standpunt, tegenover de moderne kunst; daarom is het interessant eenige zijner uitspraken als zoodanig eens te bezien.

Als de jong-katholieken is hij vijand van allen uitwendigen „schoonheidsindruk” van alle woordkunst en vormverheerlijking. „Liever de ivoren beenderen des geloofs”, aldus drukt hij zich origineel uit, „dan de overladen vleeschblik van de Tachtigerswoordkunst”. „Er is geen onmiddellijk schoonheid, dan de Evangelien, eeuwig, klassiek, letterkundig christendom” en „die evangelische schoonheid komt niet voort uit het mooie woord, maar uit de directe levenswaarheid”. Op grond van deze overtuiging ziet hij de kunst ook niet als bestaande om zichzelf, maar als middel om de gemeenschap weer tot God terug te brengen, „middel-tot-God en geen doel-tot-zichzelf”.

Direct uit dit standpunt volgt, dat Van den Oever de ethische waardebeoordeling doet gelden boven de aesthetische genieting. Wie „de aesthetische genieting” voor „het ethisch wezen” doet gelden, levert, naar zijn zeggen, „onvruchtbaar” werk, omdat hij niet verstaat, welke de roeping is der kunst. En de, hem sympathieke, gemeenschapskunst, die in Vlaanderen meer en meer gaat opbloeien, kan toch naar zijn inzicht geen werkelijk voordeel aan de gemeenschap brengen, omdat zij „de christelijk-historische baan verlaat”. De beste, de echte kunst is die, welke schoonheid „bereikt uit het ethisch-religieus gevoel” en het streven naar een „aller-individueelste emotie” is niets dan „een individueel anarchisme”.

Het is zeker merkwaardig deze gedachten zó uitgesproken te vinden, voor ons Protestantisch-christelijk besef onmiddellijk te aanvaarden en te onderschrijven.

En ook in vele toepassingen van dit standpunt op de uitingen van moderne letterkunde gaan we met dezen katholieken criticus gaarne accoord, al is zijn wijze van zeggen soms wat eenzijdig-scherp. Zoo b.v. in zijn beschouwing naar aanleiding van Jack London's boeken, waarin hij „een amoreel determinisme” bespeurt, dat hij „hachelijk en bedenkelijk” vindt. „Bij een goed Christen”, zoo zegt hij ter motiveering van deze woorden, „staat het sein op onveilig, als de aanranding Gods in een boek rechtstreeks en open gebeurt”. Maar „niet minder onveilig” toch ook zijn zulke boeken, „waarin men God nooit en nergens ontmoet”. En nu in „Jack London tegenover God van een allersterkste, grijze neutrali-

ter boetedoening door te brengen. Staande bij onze tafel, leest een monnik met grafstem „De zelfverrechting van St. Bonaventura” voor. „Ik heb tot de verrotting gezegd: gij zijt mijn moeder en tot de wormen: gij zijt mijn vader en mijn broeders”. Wat waart gij anders dan een onrein zaad? Wat zult gij zijn anders dan voedsel voor de wormen? Welk een reden tot zelfverheffing zou de asch kunnen hebben? Planten, boomen geven hun geur, bloemen hare vruchten; het lichaam van den mensch brengt niet anders voort dan stank en drek”.

Loti's zuster, Marie, schrijft hem, dat zijn moeder gebukt gaat onder het leed, dat hij haar aandoet.

Hij antwoordt:

„Lieve Moeder, ik ontvang een brief van mijn zuster, waarin zij me zegt, dat die geschiedenis van het Trappistenklooster u veel verdriet en zorg berokkend heeft. Als dat zoo was, zou ik het vreeslijk vinden. Ik dacht, dat u er niet anders achter zoudt zoeken, dan wat het was: een voorbijgaande gril, die u verkeerd zoudt doen, ernstig op te vallen. Ik blijf, tenminste innerlijk, het protestantisme toegedaan, daaromtrent kunt u volmaakt rustig zijn.”

Maar dwars door al zijn dwalingen, zijn twijfel en ongelofte heen, blijft de lieflijke en lichtende gestalte van Christus hem nabij.

Niets is er tragischer dan de worsteling in zijn ziel tusschen den binnendringenden en steeds veldwinnenden twijfel en de, ondanks alles, standhoudende herinnering aan het geloof zijner kindsheid.

Dat conflict komt nergens scherper en schrijnender aan het licht dan in de twee boeken, die hij geschreven heeft naar aanleiding van een reis, die hij gemaakt heeft naar het Heilige land. Hij noemt de beide boeken: het dagboek van een maand van mijn leven, opgeteekend in een groot en ernstig streven van oprecht te zijn. Aangaande de motieven die tot die reis hebben geleid, laat de schrijver niet den minsten twijfel over.

teit; hij noemt Hem eenvoudig niet... God „une quantité négligable... bij meer dan één doodsgevaar blijft Jack London koel als een ijsblok: die bidt ook niet”. Deze beschouwing leidt dan tot de volgende conclusie: „Ook bij christen-lezers is Jack London een „écrivain à la mode”; wij kantteekenen „un chrétien averti en vaut deux”; we voegen er nog bij: Jack London eindigde zijn leven door een zelfmoord”.

Deze citaten — met vele soortgelijke te vermeerderen — mogen voldoende zijn, om onze lezers den overleden Vlaming in zijn opvattingen te doen kennen. Natuurlijk stemmen we lang niet altijd met hem in, vooral, omdat hij een katholiek is van een ietwat beeldstormerig temperament. Herhaaldelijk zelfs stuiten we op niet te ontkennen vijandigheid tegenover Protestantische gevoelens en onbillijk zoo goed als onjuiste qualificaties. Het blijft dus steeds noodig, de gedachten van Karel van den Oever te overwegen met sterke concentratie op het eigen Protestantisch levensbeginsel. Maar dan is er toch zeer veel in de beschouwing van dezen criticus, dat te waardeeren valt en, als aan onze eigen idealen verwant, onze instemming vinden kan.

De beteekenis constateerende, die hij gehad heeft voor zijn eigen Vlaamsche kunst en de katholieke kunstgedachte, erkennen we gaarne ook de waarde, die voor ons, protestantische christenen in zijn werk gelegen is; omdat de richting, die de overledene met zooveel overtuiging bepleitte, de religieus-ethische, ook de onze is en wij met hem de kunst zien als „middel-tot-God”.

C. T.

„KRUIMKENS” VAN 'S HEEREN TAFEL.

Gereef. geïllustreerde Kalender.

Was reeds Uws
Vader's kalender!

ZIJ OOK DE UWE!!

HET BOEK VAN DE WEEK.

Wanneer men de etalages der boekwinkels bekijkt en let op wat nieuw verschijnt, zooals dat gewoonlijk met niets te wenschen latende duidelijkheid wordt aangegeven, valt het op, hoe zeer tegenwoordig in zwang is het z.g. natuur-boek, het boek dus, dat beschrijft en reproduceert het leven der natuur. In betrekkelijk korten tijd is deze soort van boeken gegroeid tot een zeer aanzienlijke groep, een zekere richting vertegenwoordigend in de moderne literatuur.

Natuurbeschrijving in den gewonen zin geven ze niet; ook zijn ze van alle schoolscheheid en theorie vrij. In den regel zelfs zijn ze levendig als romans en is hun inhoud ook in den verhalenden vorm gevat. Kleurvol van stijl en — doorgaans althans — mooi van teekening, beelden ze uit, wat er leeft

„Die Christus, de Christus der Schriften, heusch, ik was gekomen voor Hem alleen, als de armste pelgrim. Ik weet niet wat voor kinderlijk en onbestemd vertrouwen, welke allerlaatst vonkje van hoop, om hier iets van Hem terug te vinden, mij dreef. Hem weer te voelen leven, diep in mijn ziel, al mocht ik hem slechts weervinden als een broeder, die troost langs onnaspeurlijken weg”.

Maar ter zelfder tijd vreest hij, op deze heilige plaatsen te zullen ondervinden de meest bittere teleurstelling, die geen plaats zou laten ook voor de geringste hoop. Daarom stelt hij van jaar tot jaar uit dat bezoek, waarvan hij wel eedig goed verwacht, maar aangaande welks noodlotig resultaat hij in vroege verkeert.

Uit een ver, ver verleden klinkt een stem, die hem waarschuwt den Levende niet te zoeken bij de dooden en die tot hem zegt: God is een geest, en die hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en in waarheid. Maar een onwederstandelijke kracht drijft hem uit naar dat land, waar de heilighdommen van tien verschillende godsdiensten elkaar in den weg staan, en waar de herinnering aan den Christus bedolven ligt onder de schatten, die zeventien eeuwen van bijgeloovige vroomheid, van halve afgoderij, er hebben opgehoopt.

In deze gemoedsgesteldheid komt Loti in Palestina aan.

Hij bezoekt alle plaatsen, die geheiligd zijn door de voetstappen, die de Heiland er heeft gezet. Hij bezoekt Nazareth en schrijft:

„Op dit landelijk hoekje van de aarde nu nam Jezus, ongeveer twee duizend jaren geleden, toe in wijsheid, in grootte en in genade bij God en bij de menschen”. Hij heeft de lente, zooals die hier nu is, gekend, zoel Aprilmaanden, gelijk aan die welke ons nu bekoort, dezelfde vlakten met rossig vlas en fijne gramineeën bedekt. Telkens rijst, op dit oogenblik en aan deze plaats, voor onze gedachten op, het mysterie van zijn mijnerende en pijnzende kindsheid, die nog geslotener en ondoor-

in de wijde wereld van planten en dieren, wat er te genieten valt aan schoonheid voor een ieder, die zijn oogen de kost geven wil en zijn aandacht wil schenken aan wat hem in bosschen en weiden, in plassen en slooten omringt. Ze doen de gansche natuur zien als beziel, ze brengen den lezer naar de planten en dieren toe, wijzen op elke levensopenbaring, op iedere beweging en leeren dan verstaan, hoe alles zijn eigen werk doet en zijn eigen weg gaat, deel is van een organisch geheel. De groote beteekenis van deze natuur-boeken is dan ook, dat ze de wonderen der schepping, 't meest verrassend dikwijls in de mikrokosmos, de kleine wereld, voor het oog van den mensch ontvouwen en — al is het dikwijls onbedoeld — het beleid grijzen van den Schepper, die met diepe wijsheid alles zóó heeft geschapen en geordend.

Juist omdat deze boeken meer en meer in den roman-vorm worden gesteld en vaak geregelde verhalen zijn met dieren en planten als handelende figuren, zijn ze interessant en als lectuur boeiend. De natuur-boeken van een William Long b.v. of de, in ons blad herhaaldelijk genoemde, natuurromans van Herman Lons, doen in spanning van gebeuren, in levendigheid van handeling voor een gewonen roman niet onder, en, even zorgvuldig als de psycho-analyse in dezen laatste gewoonlijk is, even subtiel en nauwkeurig is daár de onleding van alle waargenomen levensuitingen of gewoonten.

Vele bekende boeken van dit soort zijn buitenlanders, die in vertaling tot ons gekomen zijn. Maar ook kennen we meer dan één verdienstelijke proeve, die oorspronkelijk is. Sinds Heymans en Thyse met hun mooie en tegelijk zoo leerrijke natuur-boeken en bijchriften bij natuur-albums begonnen, zijn verschillende auteurs in hun voetspoor gegaan. Een van dezen is R. J. de Stoppelaar, die reeds een viertal van deze boeken in het licht gaf: „Waar de greiden groenen en de wateren kletsen”, „Glinsteringen van het jaar”, „Wind en water, klank en kleur” en „Door Zon en Wind” (dit laatste werd indertijd in ons blad besproken).

Thans zien we in de winkel-etalages een vijfde uitgave van zijn hand, „Zon op de Golven” en dat is het „boek van de week”, waarop we in dit nummer de aandacht vestigen.

Opmerking verdient allereerst het bijzonder goed verzorgde uiterlijk van dit boek. In z'n royal (quarto) formaat en eenvoudigen, maar sprekenden band is het een boek, dat aanstonds opvalt, en als men het openslaat, den ruimen, duidelijken druk ziet en de vele foto's op kunstdrukpapier (door meerdere, bij name in den titel genoemde fotografen genomen), als men de illustratieve hoofdstuk-op-schriften nagaat en eens een van de vele korte schetsen leest, wordt de begeerte gewekt, geheel dit mooie boek te genieten. Den Uitgever, A. G. Schoonderbeek te Laren, komt inderdaad alle eer toe voor de wijze, waarop hij dit boek van schoonheid cachet heeft weten te geven.

En dan de inhoud. Die is rijk en gevarieerd. De Stoppelaar woont, naar men weet, in het Friese waterland en zijn liefste werk is te zwerfen door de lage landen van Tietjerksteradeel, Idaarderadeel en Duniawerstal of met zijn boot te kruisen over de kruiswaters, de petten van de Saiter, de dringbaarder is voor het menscheijk denken dan zijn leven als volwassen man; want van die heerlijkheid hebben de evangelisten ten minste nog den naglans weten te bewaren. Lukas is de eenige, die ons van deze ondoorgrondelijke kindsheid enkele vage woorden overgeleverd heeft, alsof hij ternauwernood het raadsel durfde aanroeren. Nadat hij ons verteld heeft de vreemde geschiedenis van het bezoek aan den tempel te Jeruzalem, de verdwijning van den twaalfjarigen Jezus, die aan zijn ouders ontsnapte om de schriftgeleerden te ondervragen, de ongerustheid en het liefdevolle verwijt van zijn moeder, voegt Lukas er in aanbiddelijken eenvoud bij: „Daarna ging hij heen met zijn ouders en kwam in Nazareth terug; en hij was hun onderworpen. Zijn moeder nu bewaarde al deze dingen in haar hart”.

In onze gedachten verschijnt nu voor ons en teekent zich af op dien eeuwenouden en onveranderlijken bodem, bezaaid met stenen en bedekt met bloemen, een kind... een kind niet blond en rose, zooals dat, waarvan de middeleeuwen ons het traditionele beeld hebben overgeleverd, maar zwart van haar en bleek van gelaat, met de amandelvormige donkere oogen van zijn ras, in welke reeds de groote liefde en de groote angst van zijn leven te zamen zich weerspiegelen...

Hij, het kind, dat de Christus was, verschilde uiterlijk zonder twijfel met veel van die eenzaam zwerfende jongetjes met hun ernstigen blik, zooals men er op de Palestijnsche vlakten ontmoet en die over diepzinnige dingen schijnen na te denken.

Vreezend bijna, al te naïef of heiligschennend te zijn, denken wij er aan hoe zijn uiterlijk is geweest, welke eenvoudige kleertjes hij aan heeft gehad, met welke spelletjes hij zich heeft beziggehouden, waar hij gewandeld heeft, en dat hij gerust heeft misschien op dezelfde plaatsen, waar we nu zijn, aan den kant van den weg naar Jeruzalem, onder dezelfde rotsen, die ons daareven schaduwen en koelte gaven.”

(Slot volgt.)

Holst- of Rommertsmeer. Van alles wat hij daar ziet, de schoonheid van waterpartijen en rietbe-groeiingen zoo goed als de levendigheid van vogel- en insectenwereld vertelt hij, enthousiast, fleurig en met benijdenswaardige kennis van zaken. Heel die mooie Friesche streek van honderden bunders water en weggeschoten dorpjes doet hij leven, teekent hij in ieder jaargetijde en onder elke weersgesteldheid, en als we onder dien wijden hemel een mensch ontmoeten of een huisje zien, verzuimt hij ook daarmede de kennismaking niet.

En, al lezende, viert men op iedere bladzijde het feestgetij van de plassen. Altijd weer zien we de zon op de golven „in de lente, als de eerste vogels er over zwieren, zon dan op de wieden, de koppen, de borsten van meeuwen en kempen, zon op de golven in zomertijd als de bootjes gaan door 't fonkelend spel van licht en water, zon te Herfstmis, wanneer de plassen liggen in de neveling van 't keurende getij, stille zon dan, wazig, goud doorwaasd zonlicht als een wonder weefsel, zon in den morgen, zon ten middag, zon ten avond, hijde, gulle gouden zon, die heel het watergebied belegt met fonkelenden, jubelenden luister, die het hart tot vreugde stemt”.

Maar ook als het stormt over de plassen doet de Schrijver ons de grootsche natuur aanschouwen, als de wind brult en blaft en de wilde wolkenrafels door de grauwe lucht vliegen, het water bruist in dolle wiening en alles wat leeft diep gedoken buigt voor die daverende wildheid.

‘t Is altijd weer de levende, krachtige, afwisseling-rijke natuur, die dit boek ons met volle teugen doet genieten.

In één opzicht echter brengt het een teleurstelling. De Schrijver is predikant, zooals ook uit dit nieuwe werk van zijn hand blijkt. Maar vrijwel geen enkel spoor vinden we van wat we als vanzelfsprekend zouden verwachten, dat de predikant ook in dezen prediker zou zijn, prediker van de grootheid, de wijsheid, het alvermogen van den Schepper, die al deze schoonheid tot aanzijn riep. Ik wees op dit teleurstellende bij de bespreking van het vorige boek, en ik doe het ook nu, juist omdat deze nieuwe uitgave in zoovele opzichten waardeerling en belangstelling verdient. De gelegenheid tot spreken over deze dingen, ongezoekt maar trappant, doet zich telkens op, maar nergens benut de Schrijver haar. En dat doet bij het feestgetij den volsten feesttoom ontbreken.

C. T.

PERS-SCHOUW.

De „Kerkelijke conferentie” en de taal van het absolute.

Alle van God geroepen profeten en hervormers durven het absolute woord aan. Hoe verder zij komen, hoe meer het hun uit hart en ziel gepast wordt. Hieraan kent gij den profeet of den zelloot: den eersten, die uit den Geest spreekt, den laatsten, die spreekt uit het vleesch, maar instant zou zijn, profeet te worden, bijaldien hij zich bekeerde tot den Geest en het Woord.

En al wie het absolute Woord niet aandurft, ja zelfs zich met opzet voorzichtig ervan ontdoet, heeft het bewijs in zichzelf, dat hij geen profeet is, en niet een hervormer bij de gratie Gods.

Hieraan dacht ik toen ik tweeërlei uithaling naast elkander legde en overlegde. De eene is van dr. J. G. Geelkerken in de zich noemende „Overtoomsche Kerkbode”, de andere van de „kerkelijke conferentie” zijner volgelingen. Dr. Geelkerken zegt, sprekende over den Zondag, waarop de volgelingen van ds Smelik te Tienhoven door de inwerkingstelling van een autobus verscheiden leden van naburige kerken uitnodigden, zich aan hun eigen kerkelijke samenkomst te onttrekken, teneinde, bijaldien zij zich als profeten van zuivere ge-

richtsverkondiging beschouwden, het oordeel te laten beginnen niet van het huis Gods:

En terwijl in het kerkgeboew ds Fernhout, de Voorzitter der Synode, op Zondagsmorgen jl. onder meer krasse dingen ook publiekelijk durfde uitspreken, het verschrikkelijke woord, dat Jezus Christus stond aan de zijde van hen, die ds Smelik afzetten, vergaderde deze aan Gods Woord, de Belijdenis en de Kerkverordening volkomen getrouwe Kerkeraad met de gemeente in een stal in een godsdienstoefening, waarin ds Smelik voorging.

De alzoo van het Asser juk vrij geworden Gereformeerde Kerk van Tienhoven, verzocht reeds om opgenomen te worden in het herstellende kerkverband.

„Schrikkelijke woorden”. Rondom Dr. J. G. Geelkerken is vaker het woord „schrikkelijk” gebezigd met betrekking tot hen, die God willen dienen naar hun geweten en het lichaam van Christus niet willen scheuren. „Schrikkelijke geboden”, — zoo heeft men gezegd, toen de synode bad: „Schrikkelijke woorden”, zoo zegt hij thans.

Men zou geneigd zijn, hierin de stem van den profeet te beluisteren, die zegt: een gebod, dat schrikkelijk is, is niet uit God; dus is het uit den duivel. Dit ware profetische woord, geboren uit den druk van een ziel, die zich onderworpen weet aan een absoluut gezag. Men zou geneigd zijn, zelfs in de herhaling van het woord „schrikkelijk” een boetedoening te vernemen voor het feit, dat hij in een vroegere levensperiode zijn publieke beschouwingen ten aanzien van andersdenkende broeders placht op te vullen met het lichtelijk ironische woord: „lichtelijk”: lichtelijk dwaas — dat was toen een hem typerende uitdrukking. Nog eens, men zou er voor willen dankbaar zijn, omdat hier, als het voor God gezegd is, terecht uitgesproken wordt, dat het pro of contra in dezen strijd over scheuring of heeling of uit God, of uit den duivel was; aangezien de qualificatie „schrikkelijk” niet is te vereenigen met den christen-zin, tenzij bij deze onderstelling.

Maar men kan dr. Geelkerken nog niet dankbaar zijn. Want terwijl met groote vrijmoedigheid dr. Geelkerken voor zichzelf het recht opeischt, het absolute woord te handhaven tegenover zijn tegenstanders, betwist hij hun het recht, dezen plicht Gods en den menschen te bewijzen; hij betwist hun het recht, ten aanzien van deze praecelabele kwestie het met hem eens te zijn; d. w. z. hij meent het niet; hij durft het absolute woord niet aan ten einde toe.

Wat zijn pers aangaat, deze neemt met de eene hand terug, wat ze met de andere geeft. De eene leider (Geelkerken) noemt ds Fernhout woorden schrikkelijk; hij handhaaft schijnbaar het absolute standpunt. De andere leider (v. d. Brink) zegt in dezelfde week tot iemand, die het ook wil doen: man, gij scheidt! Dus: deze leider verloochent het absolute standpunt. De leiders zijn tegen elkaar verdeeld; tenzij ze het hierin eens zijn, dat hun bezwaarde ziel alles mag zeggen en een tegen HEN bezwaarde niets.

Helaas, deze laatste onderstelling krijgt almeer waarschijnlijkheid. Want men heeft in deze kringen den moed niet het absolute woord ten einde toe te spreken. Zij hebben een conferentie belegd, die zij kerkelijk noemen. Hoop hen daar in een historisch oogenblik hun bestaansgrond aanwijzen. Zeggen zij: wij weten? Och neen: het „komt hun voor”. Weten zij, voor God een heiligen plicht tot scheiding te gehoorzamen? Och neen: zij temperen de vaart van hun eigen vluchtige woorden, door „in beginsel” er voor te schrijven. Binnen zij zich een weg door de wilde struiken, als goede hervormers en helden? Och neen: zij scheiden zich af van een „kerkgemeenschap”, welke, naar hun meening, door een onjuiste belijdenis-uitspraak te doen, zich met Gods Woord gelijk stelt; doch door met groot gehaar te prediken, dat zij al wat die kerkgemeenschap tot vóór dien deed, al haar beginselen en regelingen ook, aanvaarden, erkennen zij, indien zij ootmoedige christenen zijn, de mogelijkheid, dat zij op hun allereerste of elke latere conferentie in dezelfde struiken

deze artikelenreeks de herinnering aan zijn leven en werken te verlevendigen.

L. Voetius' jeugd en eerste studiejaren.

Den derden Maart van het jaar 1589 werd te Heusden uit het huwelijk van Paulus Voet en Maria de Jageling het zesde kind geboren. Bij den doop ontving het den naam Gijsbert. Paulus Voet stamde uit een Westlaandsch ridderslacht, dat sinds een eeuw zich in noordelijk Brabant had gevestigd; zijn vader Nicolaas Dirksz. Voet, burgemeester van Oudheusden, was als aanhanger der Reformatie in de gevangenis te 's-Hertogenbosch gestorven. Zelf had hij gediend onder de bezetting van Heusden's kasteel, doch na zijn huwelijk den krijgsmanstand vaarwel gezegd, met de bedoeling om rustig van de opbrengst zijner goederen te leven. Maar de oorlogstoestand was niet gunstig voor renteniers. Paulus Voet zag de waarde van zijn grondbezit onrustbarend verminderen, wat hem deed besluiten — 't zal omstreeks 1592 geweest zijn — weder dienst te nemen bij de Heusdensche militia. Met haar moest hij in 1597 naar het leger trekken, dat, onder aanvoering van Maurits en Willem Lodewijk, Rijnberk, Meurs en Grof veroverde en daarna het beleg sloeg voor Bredevoort. Hij zou niet tot de zijnen terugkeeren: een kogel uit de belegerde veste trof hem en maakte een einde aan zijn leven. Zoo bleef zijne weduwe achter met vier jonge kinderen: behalve den achtjarigen Gijsbert twee zoontjes, Dirk en Paul van elf en zes jaar, en

verward raken en in dezelfde zonde vallen — en dan?

En ten laatste: waarop leven zij? Wat is hun absoluut getuigenis, dat tegen de menschen dreunt, tegen den hemel roept, en hun ziel door een groote positieve daad vrij en sterk maakt?

Het getuigenis is er niet. Zij leven van een zonde van anderen, een zonde, die in beginsel gereformeerden, naar het hun voorkomt, noopt tot heengaan. O als Petrus van Amiens zóó de kruistochten gepreikt had... Hoor de conferentie:

Zoodat het haar voorkomt, dat in beginsel gereformeerde kerken, ambtsdragers en gemeentelieden geen gemeenschap kunnen onderhouden met een kerk-gemeenschap, die menscheijke, met de Heilige Schrift strijdige besluiten stelt naast en boven het Woord Gods en voor den eisch van Gods Woord om deze besluiten te herzien, ontoegankelijk bleek te zijn.

Dit laatste zeide een conferentie, waarvan de voorzitter (v. d. Brink) geen enkelen grond tot herziening van het besluit der synode aanvoerde op grond van Gods Woord; en de assessor (Geelkerken) door te vragen om een commissie van studie eveneens erkende, geen enkelen grond te weten; en de scriba I (Buskes) terwijl men hem vroeg naar zijn gronden, heenging, en de scriba II (Koppelaar), toen men wachtte op zijn beloofde aanwijzing van gronden uit de Schrift, eveneens heenging. Dit zeide men, toen de synode nog bezig was, om den eerste, die met de Schrift en de belijdenis waarlijk wilde spreken van bezwaren (v. Leeuwen) de volle eere te geven door zijn bezwaren te onderzoeken.

Als ik nog iets van het christendom begrijp, dan zie ik hier een conferentie danken voor de „genade”, dat men vrijmoedigheid ontving om zich op een valsche beschuldiging te gronden, en den bewijslast (dien grooten christenplicht der gemeenschap) af te wentelen op den rug van anderen, waar men hem zelf had moeten aanvaarden. Als ik iets versta van geloofswerk, dan zeg ik: dit werken in overhaasting (voordat Assen klaar is), en zonder dat de moed er is om het absolute woord te spreken, is erger dan saecularisatie.

Zijn wij, Gereformeerde kerken, zóó verstockt? Zijn wij waarlijk onder hen die ziende niet zien?

Maar wie zal ons hier prediken uit dit gezelschap?

Dat er menschen zijn, die ziende niet zien, en hoorende niet hooren, dat heeft Jesaja vernomen, in een uur, waarin hij „Zijne heerlijkheid zag en van Hem sprak” (Joh. 12)... onder den druk van het Absolute.

Hier wordt het óók gezegd; maar door een conferentie, waarvan de vier moderamenleden op het moment van hun officieele spreken, zorgvuldig alle absolute woord vermijden, met zorg elk zinnetje door een relativisme van de ergernis en de dwarsheid aller profeten ontdoen, en niets anders zien dan de zonde van anderen, die nog niet eens klaar zijn...

De synode mocht ook eens toonen, dat zij den eerste, die ernstig meende met de Schrift te willen spreken, recht zou doen!!! Dan ware hier immers het conferentiewerk gebroken?

Is dit vroom? Durft men dit alles herhalen onder de Jesajansche belichting van den hemel, als men „Zijn heerlijkheid ziet”?

Is ooit een profeet zóó opgestaan? Heeft ooit een „reformatie” moeten bestaan als deze, die slechts „staat”, als een ander „naar het hun voorkomt” valt en die vallen moet voor God, als de ander „naar het hun voorkomt” weer gaat staan?

Gods voorzienigheid is een troost in zulke dagen van reformatoren, die geen hemel-belichting met Jesaja willen verduren als zij het hebben over de verstockten en verhardden van hart.

De praeses van deze conferentie heeft deze week uit de vermeende zonde van een ander, die vergeefs in zijn ooren riep, dat men in de kerk slechts met absolute waarden werken mag, geconcludeerd, dat de conferentie goed was.

een meisje, Elisabeth. De goede naam, die haar echtgenoot bij zijne medeburgers had, deed dezen de weduwe niet vergeten: de stadsregeering schonk haar eene vrije woning en trok zich bovendien het lot van den kleinen, veel belovenden Gijsbert aan, door het hem mogelijk te maken de Latijnsche school, waarop hij nog vóór zijns vaders dood was geplaatst, te blijven bezoeken. Daar behoorde hij tot de beste leerlingen van den nog zeer jeugdigen rector Franco Odolphi. Met grooten ijver las hij de Latijnsche klassieken: heele blijspelen van Terentius en Plautus leerde hij van buiten. Ook Horatius en Hesiodus en het Grieksche Nieuwe Testament werden behandeld, en voorts niet alleen reken- en meetkunde, maar ook logica en dialectiek. Naast den invloed van Odolphi, onderging hij dien van den uitmuntenden pastor loci Cornelis Mariensz. Rodenburch, als zoovele Hollandsche predikanten een kweekeling van Genève's Universiteit en leerling van Beza. Ook zijn verblijf in het gezin van den ijkmeeester Jacob Jacobsz. Croes, bij wien hij, vermoedelijk omdat zijne moeder te klein behuist was, enkele jaren werd uitbesteed en die een volbloed Calvinist was, zal voor de vorming van zijn karakter niet zonder gewicht zijn geweest.

Toen hij ruim vijftien jaar was, achtten zijne leermeesters hem bekwaam genoeg om tot het academisch onderwijs te worden toegelaten. Voorzien van een brief van den magistraat zijner vaderstad en van eene warme aanbeveling van Odolphi waarin zijn leeftijd, vreemd genoeg op zeventien